



RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 29 marca 2016 roku

ZEW.422.17.2016.JBR

**Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej**

Stanowmy Panie Marszałku,

w związku z pracami nad *ustawą z dnia 18 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw*, proszę o przyjęcie stanowiska Rzecznika Praw Dziecka do przedmiotowego aktu prawnego.

Rzecznik Praw Dziecka od 2011 r. wielokrotnie wnioskował do Ministra Edukacji Narodowej o wprowadzenie zmian w przepisach w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli. Tematyka postępowania dyscyplinarnego nauczycieli podnoszona była ponadto w wystąpieniach Rzecznika Praw Dziecka kierowanych do Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży oraz Senackiej Komisji Edukacji, Nauki i Sportu.

Rzecznik Praw Dziecka wskazywał również na brak przepisów zabezpieczających dobro dziecka w postępowaniu dyscyplinarnym w „Uwagach o stanie przestrzegania praw dziecka”, które są integralną częścią składanej co roku Parlamentowi „Informacji o działalności Rzecznika Praw Dziecka”, a także w Rekomendacjach kierowanych do Komitetu Praw Dziecka ONZ, zawartych w „Raporcie Rzecznika Praw Dziecka z realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka z dnia 4 października 2002 r.”, złożonym do Komitetu Praw Dziecka w lipcu 2015 r.

Poniższe wystąpienie stanowi kontynuację udziału Rzecznika Praw Dziecka w pracach nad rządowym projektem ustawy oraz nad *ustawą o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw*.

Odnosząc się do uchwalonej przez Sejm RP *ustawy o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw* (Druk senacki nr 117), należy podnieść, że ustawa



26 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

ta uwzględnia wiele uwag zgłaszanych przez Rzecznika Praw Dziecka, wprowadzając nową jakość w postępowaniu dyscyplinarnym nauczycieli. Ustawodawca wyraźnie dostrzega istotę ochrony praw dziecka i daje narzędzia do realizacji tej ochrony.

Z tych względów – co do zasady – Rzecznik Praw Dziecka z zadowoleniem i przychylnością przyjmuje regulacje, które są nowymi rozwiązaniami oraz które uzupełniają już obowiązujące przepisy, ale wprowadzają je na poziom ustawy. Wskazać tu należy m.in.:

- ograniczenia w przesłuchaniu małoletniego oraz instrumenty jego ochrony, w tym: przesłuchanie tylko w sytuacji, gdy zeznania małoletniego mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zasada jednorazowości przesłuchania małoletniego świadka, obecność psychologa podczas przesłuchania, przesłuchanie małoletniego pod nieobecność nauczyciela, którego postępowanie dotyczy, obecność rodzica, opiekuna prawnego lub osoby (podmiotu) sprawującego pieczę zastępczą podczas przesłuchania małoletniego;
- wprowadzenie centralnego rejestru orzeczeń dyscyplinarnych;
- nałożenie obowiązku przedstawienia przez nauczyciela, przed nawiązaniem stosunku pracy, informacji z centralnego rejestru orzeczeń dyscyplinarnych;
- ustawową możliwość zawieszenia postępowania dyscyplinarnego na czas trwania długotrwałej przeszkody uniemożliwiającej prowadzenie postępowania dyscyplinarnego lub na czas trwania postępowania karnego czy w sprawie o wykroczenie, jeżeli postępowanie o ten sam czyn zostało już wszczęte;
- bieg trzymiesięcznego terminu przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu do dnia stawienia się nauczyciela do pracy, w przypadku nieobecności nauczyciela w pracy i niemożności złożenia przez niego wyjaśnień w toku postępowania wyjaśniającego;
- ustawowe uregulowanie zawieszenia biegu terminu przedawnienia przewinienia dyscyplinarnego;
- możliwość przedłużenia do 5 lat karalności czynu uzasadniającego nałożenie kary dyscyplinarnej w określonych przypadkach;
- przedłużenie okresu przedawnienia odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku popełnienia czynu o charakterze seksualnym na szkodę małoletniego;
- brak zatarcia kary dyscyplinarnej wydalenia z zawodu nauczyciela;
- wydłużenie okresów do zatarcia kar dyscyplinarnych do 3 lat w przypadku nagany z ostrzeżeniem oraz zwolnienia z pracy, a w odniesieniu do zwolnienia z pracy

- z zakazem przyjmowania ukaranego do pracy w zawodzie nauczyciela w okresie 3 lat od ukarania – do 6 lat. Na szczególną uwagę zasługuje tu zaproponowana regulacja, że terminy te liczy się od nowa w przypadku, gdy w okresie przed zatarciem kary dyscyplinarnej, nauczyciel zostanie ponownie ukarany dyscyplinarnie;
- możliwość odwołania się od prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej do sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych;
 - uwzględnienie uwagi Rzecznika Praw Dziecka w zakresie braku zastosowania przepisów art. 6 ustawy Karta Nauczyciela do nauczycieli zatrudnionych w przedszkolach, szkołach i placówkach, bez względu na wymiar zatrudnienia;
 - obowiązek rzecznika dyscyplinarnego zawiadomienia Rzecznika Praw Dziecka o wszczęciu postępowania wyjaśniającego wobec nauczyciela o czyn naruszający prawa i dobro dziecka;
 - prawo Rzecznika Praw Dziecka do wniesienia zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego w przedmiocie umorzenia postępowania wyjaśniającego;
 - uprawnienie nadane Rzecznikowi Praw Dziecka dotyczące możliwości wniesienia odwołania na postanowienie komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego o czyn naruszający prawa i dobro dziecka do odwoławczej komisji dyscyplinarnej.

Wątpliwości Rzecznika Praw Dziecka budzi natomiast brak uregulowań prawnych, dających mu uprawnienia do uczestnictwa w postępowaniu przed komisją dyscyplinarną pierwszej i drugiej instancji na prawach strony.

Z jednej strony, ustawa daje Rzecznikowi Praw Dziecka ważne uprawnienia procesowe w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli w sprawach o czyny naruszające prawa i dobro dziecka, takie jak: zawiadomienie przez rzecznika dyscyplinarnego o wszczęciu postępowania wyjaśniającego, wniesienie zażalenia na umorzenie postępowania wyjaśniającego czy zażalenie na odmowę wszczęcia postępowania dyscyplinarnego – z drugiej zaś, pozbawia Rzecznika - w sprawach dotyczących naruszenia praw dziecka - prawa udziału w czynnościach postępowania zarówno przed komisją dyscyplinarną pierwszej, jak i drugiej instancji. Ustawa nie daje także Rzecznikowi możliwości zaskarżenia decyzji komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, jak i możliwości zaskarżenia prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej do sądu powszechnego.

Pozbawienie Rzecznika Praw Dziecka uprawnienia do działania w postępowaniu przed komisją dyscyplinarną nie stoi w spójności z jego prawem do działania w postępowaniach toczących się przed sądem, zawartym w art. 10 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, tym bardziej że posiada on przecież nadane ustawą prawo do wniesienia wspomnianych wyżej środków odwoławczych, a więc zainicjowania dalszego postępowania dyscyplinarnego.

Z tych względów Rzecznik Praw Dziecka prosi o ponowne rozważenie w trakcie prac w Izbie Wyższej Parlamentu postulatów zgłaszanych w tym zakresie.

W kwestii ustalonych zasad przesłuchania małoletniego, odwołanie do stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, jest - co do zasady – odpowiednie. Należy jednak wskazać, że w tym szczególnym uregulowaniu przesłuchania małoletniego w postępowaniu dyscyplinarnym nie zawarto wszystkich gwarancji ochrony małoletniego przesłuchiwanego w postępowaniu, istotnych dla ochrony i dobra małoletniego. Chodzi tu w szczególności o przesłuchanie dziecka w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach, zapewniających swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa oraz posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne, sporządzania i odtwarzania zapisu przesłuchania małoletniego - obok czynności odczytania treści przesłuchania małoletniego - co stanowić będzie rzeczywistą gwarancję zachowania jednorazowości przesłuchania dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka wnioskuje także o wymienienie wprost Rzecznika Praw Dziecka wśród podmiotów wskazanych w art. 85x ust. 1 pkt 6 ustawy, tj. prawa do uzyskania informacji z centralnego rejestru orzeczeń dyscyplinarnych.

Dodatkowo Rzecznik Praw Dziecka zwraca się z prośbą o rozważenie poszerzenia informacji zawartych w rejestrze orzeczeń dyscyplinarnych o nauczycieli prawomocnie ukaranych karami dyscyplinarnymi, o wszystkie rodzaje kar, o których mowa w art. 76 ust. 1 ustawy oraz uzupełnienie kręgu osób wyłączonych z możliwości wykonywania funkcji rzecznika dyscyplinarnego czy członka składu orzekającego od udziału w rozpoznawaniu sprawy, także o osobę pozostającą we wspólnym z nim pożyciu. Przewidziana projektem możliwość wyłączenia z uwagi na wątpliwość co do jego bezstronności, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, wydaje się niewystarczająca.

Mając na uwadze powyżej zgłoszone uwagi i propozycje, działając na podstawie art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2086), zwracam się z uprzejmą prośbą o uwzględnienie poniżej przedstawionych propozycji poprawek do ustawy, które niewątpliwie zwiększą ochronę praw dziecka.

W ustawie z dnia 18 marca 2016 roku o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, w części dotyczącej ustawy Karta Nauczyciela proponuje się następujące zmiany:

1) W art. 82 ust. 1 pkt 2 proponuje się nadać brzmienie:

2) jest lub był małżonkiem obwinionego, jego obrońcy lub rzecznika dyscyplinarnego albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób;

Propozycja stanowi zmianę, która wzmocni zasadę bezstronności członka składu orzekającego podczas prowadzonych postępowań dyscyplinarnych.

2) W art. 84 ust.1 proponuje się nadać brzmienie:

Art. 84. 1. Rzecznik dyscyplinarny podlega wyłączeniu od udziału w sprawie, jeżeli sprawa dotyczy go bezpośrednio, jego małżonka, krewnego lub powinowatego w linii prostej albo osoby pozostającej z nim w stosunku przysposobienia albo pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób.

Propozycja stanowi zmianę, która wzmocni zasadę bezstronności rzecznika dyscyplinarnego podczas prowadzonych postępowań.

3) W art. 85h ust. 3 proponuje się nadać brzmienie:

3. W postępowaniu dyscyplinarnym odtwarza się sporządzony zapis dźwięku przesłuchania małoletniego i zapis obrazu, jeżeli taki był sporządzony oraz odczytuje się protokół przesłuchania świadka, o którym mowa w ust.1.

Zmiana stanowi rzeczywistą gwarancję zachowania jednorazowości przesłuchania małoletniego.

4) W art. 85h po ust. 8 proponuje się dodanie ust. 9 w brzmieniu:

9. Przesłuchanie świadka, o którym mowa w ust. 1 i 4 przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach, zapewniających swobodę wypowiedzi i poczucie

bezpieczeństwa osoby przesłuchiwanej oraz posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne.

Zmiana wprowadza określenie miejsca przesłuchania małoletniego, które gwarantuje bezpieczne dla niego warunki podczas wykonywania tej czynności. W miejscu tym małoletni będzie miał zapewnioną swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa, jak i odpowiednie wyposażenie techniczne. Wskazane byłoby w praktyce przeprowadzanie przesłuchania małoletnich w tzw. Niebieskich pokojach.

5) W art. 85i ust. 1 proponuje się nadać brzmienie:

Art. 85i. 1. W postępowaniu wyjaśniającym i postępowaniu dyscyplinarnym w zakresie nieuregulowanym odmiennie w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy art. 168-170, art. 171 § 1, 2 i 4-7, art. 173, art. 177 § 1 i 2, art. 178, art. 178a, art. 182, art. 183, art. 185, art. 186, art. 190 i art. 191 oraz art. 193-196, art. 198, art. 199, art. 200, art. 201 i art. 204-208 Kodeksu postępowania karnego.

Zmiana polega na dodaniu art. 178a k.p.k. dotyczącego zakazu przesłuchania mediatora na okoliczności, o których dowiedział się od obwinionego i pokrzywdzonego w toku postępowania mediacyjnego i uzupełnia krąg osób objętych zakazem przesłuchania.

6) W art. 85i po ust. 2 proponuje się dodanie ust. 3 w brzmieniu:

3. Rzecznik Praw Dziecka może wziąć udział w toczącym się już postępowaniu dyscyplinarnym, na każdym jego etapie, jeżeli postępowanie dotyczy czynu naruszającego prawo i dobro dziecka.

Przyznanie Rzecznikowi Praw Dziecka uprawnienia do wzięcia udziału w toczącym się już postępowaniu dyscyplinarnym na prawach strony podyktowane jest koniecznością zabezpieczenia praw i interesów małoletniego w toczącym się postępowaniu.

7) W art. 85k. ust 1 i 3 proponuje się nadać brzmienie:

Art. 85k. 1. Od wydanego przez komisję dyscyplinarną pierwszej instancji orzeczenia rzecznikowi dyscyplinarnemu i obwinionemu lub jego obrońcy, a jeżeli orzeczenie dotyczy czynu naruszającego prawo i dobro dziecka także Rzecznikowi Praw Dziecka, przysługuje prawo wniesienia odwołania za pośrednictwem komisji dyscyplinarnej, która wydała orzeczenie do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia. Wniesienie odwołania wstrzymuje wykonanie orzeczenia.

2. (...)

3. *Na postanowienie o odrzuceniu odwołania rzecznikowi dyscyplinarnemu i obwinionemu lub jego obrońcy przysługuje zażalenie w terminie 7 dni, od doręczenia postanowienia do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, z tym że w odniesieniu do Rzecznika Praw Dziecka termin ten wynosi 14 dni.*

Propozycja stanowi zmianę związaną z nadaniem Rzecznikowi Praw Dziecka uprawnienia do zaskarżenia decyzji komisji dyscyplinarnej I instancji do odwoławczej komisji dyscyplinarnej. Nadanie tego uprawnienia jest naturalną konsekwencją nadania Rzecznikowi Praw Dziecka prawa do wniesienia środków odwoławczych wskazanych w art. 85 ust. 5 i art. 85b ust. 2 ustawy, tj. inicjowania postępowania dyscyplinarnego. Termin do wniesienia zażalenia przez Rzecznika Praw dziecka jest spójny z terminami wskazanymi w art. 85 ust. 5 i art. 85b ust. 2 ustawy.

8) W art. 85l. ust. 2 proponuje się nadać brzmienie:

2. Wydanie orzeczenia na niekorzyść obwinionego może nastąpić jedynie w razie odwołania wniesionego przez rzecznika dyscyplinarnego lub Rzecznika Praw Dziecka.

Propozycja stanowi zmianę wynikową związaną z modyfikacją art. 85k ust. 1 i 3 ustawy, które nadały Rzecznikowi Praw Dziecka prawo do zaskarżenia orzeczenia komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji. W tym celu należało zmienić zakres możliwości wydania orzeczenia przez odwoławczą komisję dyscyplinarną na niekorzyść obwinionego także po wniesieniu środka zaskarżenia przez Rzecznika Praw Dziecka. Oczywiście pozostaje nadal w mocy zasada zakazu *reformationis in peius*.

9) W art. 85m. ust. 1 proponuje się nadać brzmienie:

Art. 85m. 1. Od prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej rzecznikowi dyscyplinarnemu, obwinionemu lub jego obrońcy, a jeżeli orzeczenie dotyczy czynu naruszającego prawo i dobro dziecka także Rzecznikowi Praw Dziecka, przysługuje odwołanie do sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem odwoławczej komisji dyscyplinarnej w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem.

Propozycja stanowi zmianę związaną z nadaniem Rzecznikowi Praw Dziecka uprawnienia do zaskarżenia prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej.

Nadanie tego uprawnienia jest naturalną konsekwencją uprawnienia Rzecznika Praw Dziecka do wniesienia kasacji lub skargi kasacyjnej od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego, a także prawa do wniesienia środków odwoławczych wskazanych w art. 85 ust. 5, art. 85b ust. 2 i art. 85k ust. 1 ustawy, tj. inicjowania postępowania dyscyplinarnego.

10) W art. 85w. ust. 2 pkt 2 proponuje się nadać brzmienie:

2) rodzaj orzeczonej kary dyscyplinarnej, o której mowa w art. 76 ust. 1 oraz okres ukarania;

Propozycja stanowi zmianę, umożliwiającą dyrektorom szkół i placówek pozyskiwanie informacji o nieukaraniu kandydatów do pracy wszystkimi karami dyscyplinarnymi, wskazanymi w art. 76 ust. 1 ustawy. Rozszerzenie katalogu informacji także o karę nagany i karę zwolnienia z pracy pozwoli dyrektorom na oparcie się o już dostępną wiedzę w przypadku kolejnego uchybienia godności zawodu nauczyciela lub obowiązkom zatrudnionego nauczyciela.

11) W art. 85x. ust. 1 pkt 6 proponuje się nadać brzmienie:

6) organom administracji rządowej, organom samorządu terytorialnego oraz innym organom wykonującym zadania publiczne, a także Rzecznikowi Praw Dziecka w przypadkach kiedy jest to uzasadnione potrzebą wykonania nałożonych na nich zadań, określonych w ustawie.

Prawo Rzecznika Praw Dziecka do uzyskania informacji z centralnego rejestru orzeczeń dyscyplinarnych powinno wprost wynikać z przepisu ustawy. Wydaje się, że oparcie tego uprawnienia jedynie na art. 85x ust. 1 pkt 6 ustawy, może budzić wątpliwości dotyczące stosowania ustawy.

12) W art. 85z ust. 1 pkt 1 proponuje się nadać brzmienie:

1) o prawomocnym ukaraniu nauczyciela kara dyscyplinarną, o której mowa w art. 76 ust. 1, sporządzonego odpowiednio przez przewodniczącego komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji albo przewodniczącego odwoławczej komisji dyscyplinarnej i przesłanego do rejestru niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia; zawiadomienie zawiera informacje, o których mowa w art. 85w ust. 2 pkt 1-6:

13) W art. 85z ust. 2 proponuje się nadać brzmienie:

2. Dane osobowe nauczyciela usuwa się z rejestru, jeżeli kara dyscyplinarna, o której mowa w art. 76 ust. 1 pkt 1-3 ulega zatarciu.

W przypadku uwzględnienia propozycji Rzecznika Praw Dziecka w zakresie zmiany art. 85w. ust. 2 pkt 2, należy dodatkowo wprowadzić zmiany do art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 18 marca 2016 roku o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, poprzez nadanie mu brzmienia:

2. W okresie od wejścia w życie niniejszej ustawy do dnia 31 grudnia 2016 r, w celu potwierdzenia niekaralności karami dyscyplinarnymi, o których mowa w art. 76 ust. 1 ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nauczyciel przed nawiązaniem stosunku pracy składa dyrektorowi szkoły oświadczenie, w postaci papierowej albo postaci elektronicznej, o nieukaraniu tymi karami.

z wyrazami szacunku
Michał
Zygmunt Chlebicki

Do wiadomości:

Pani Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej